

Čedomir DRAŠKOVIĆ (Cetinje)

Matica crnogorska

VELIKI NJEGOŠOLOŠKI UZLET MONTENEGRISTIKE*

(o najnovijim izdanjima Instituta za crnogorski jezik i književnost
o Njegošu: Krsta Pižurice, Vojislava Nikčevića,
Danila Radojevića i Milorada Nikčevića)

Naučna paradigma, odnosno stil mišljenja – koji se istraživački prelama s pojedinačne tačke gledišta na predmet istraživanja – braće Nikčević, Voja i Milorada, i takođe veoma ostvarenih autoriteta Danila Radojevića i Krsta Pižurice – donosi mnogo suštinski novoga u odnosu na uobičajenu, tradicionalnu naučnu misao, po kojoj je (uglavnom unaprijed trasirano) gledište autora, kao glavnoga subjekta (u odnosu na odgovarajući politički diskurs), određivalo, odnosno stvaralo predodžbu o samome objektu istraživanja, umjesto da naučno gledište uslovljava i stvara sam objekat (u ovome slučaju Njegoš i njegovo djelo i vrijeme) kao neprikosnovena duhovna i istorijska kategorija.

Ključne riječi: *Njegoš, montenegristika, Krsto Pižurica, Vojislav Nikčević, Danilo Radojević, Milorad Nikčević, Institut za crnogorski jezik i književnost*

Na jednome od potonjih javnih nastupa, naš poznati slavista, istoričar kulture, književnik i prevodilac Vuk Minić (na tribini crnogorskoga državnog univerziteta u Podgorici) održao je predavanje o jeziku, 8. aprila 2003. godine, kojom prilikom je (između ostaloga) kritički potencirao veoma loše stanje kad je u pitanju postojanje i rad fundamentalno značajnih crnogorskih ustanova kulture i nauke. „Niko se ne sjeti da imamo bogat jezik, bogatu književnost i bogat govorni izraz. (...) Davno je osnovan Istorijski institut (1948)...; moguće je bilo vrlo lako osnovati i Institut za strane jezike..., ali nikako da osnujemo institut za jezik i književnost Crne Gore“, kaže profesor Minić. I pored toga

* Riječ na promociji knjiga objavljenih u okviru Biblioteke Njegoš u izdanju Instituta za crnogorski jezik i književnost.

što su neka posebno ozbiljna naučna imena uporno ukazivala na takvu neophodnost, poput dr Vojislava Nikčevića – rodonačelnika crnogorske lingvistike, uzornoga naučnog istraživača i književnoga historičara, koji je na tome planu decenijama donkihotovski izgarao – tek jula 2010. godine napokon je zvanično formiran Institut za crnogorski jezik i književnost!

Iako su prošle tek dvije godine u radu ovoga instituta, on je više nego opravdao i najoptimističkija očekivanja. Kako zbog svoje razuđene i uspješno organizovane i vođene osnovne djelatnosti (proučavanje crnogorske književno-jezičke prošlosti i sadašnjosti, zatim standardizacija crnogorskoga jezika i izrada rječnika crnogorskih govora i rječnika crnogorskoga jezika). Takođe, i zbog značaja organizovanja specijalističkih naučnih skupova i prateće izdavačko-stamparske djelatnosti, a posebno i zbog uspješno ostvarivane saradnje s brojnim naučnicima i naučnim institucijama, domaćim i stranim, i uporedo s time, zbog promišljene i efikasne brige o kadrovima, mladim i pouzdanim nosiocima rada Instituta – među kojima se već nameće nekoliko doktoranada.

Što se izdavačke djelatnosti Instituta tiče, ona se uspješno ostvaruje preko osam posebno zasnovanih edicija. *Biblioteka Montenegrina* nudi knjige iz oblasti filologije (monografije i izbore iz filoloških radova pojedinih autora). *Biblioteka Njegoš* donosi monografska istraživanja ili izbore studija o Petru II Petroviću Njegošu i njegovu djelu, kao i prijevode važnijih studija o Njegošu nastalih na stranim jezicima. *Biblioteka Ars poetica* zanima se za izdanja iz oblasti nauke o književnosti, i to prije svega teorije književnosti. *Biblioteka Patrimonium* upućena je na izdanja iz starije crnogorske književnosti, na neobjavljene rukopise, zatim posebna kritička izdanja, te slične predmetne izbore, antologije i hrestomatije vezane za crnogorsku književnost. *Biblioteka Linguistica* zanima se za izdanja iz oblasti jezikoslovlja, odnosno za rezultate lingvističkih, filoloških i šire kulturoloških naučnih i stručnih istraživanja. *Biblioteka Bibliographia* okuplja bio-bibliografije crnogorskih lingvista, filologa, književnika, historičara književnosti, književnih kritičara i ostalih značajnih kulturnih stvaralaca. Za neke specifične naslove, drukčije provenijencije od navedenih sadržaja – monografske ili zborničke strukture – osmišljena je *Biblioteka Posebna izdanja*.

O vanrednoj uspješnosti realizacije izdavačke djelatnosti Instituta za crnogorski jezik i književnost svjedoči nam već više desetina objavljenih knjiga, a na to posebno ukazuje i ostvarena serija naslova u *Biblioteci Njegoš*. U našoj trenutnoj, večerašnjoj pažnji nalaze se četiri naslova iz produkcije Instituta za 2011. godinu (a u tekućoj, odnosno 2012. godini takođe se čini uspješnom realizacija još nekoliko najavljenih poduhvata).

Da su kvalitetno organizovane države uslov za prosperitetan razvoj kulture i nauke – kao osnovne infrastrukture napretka društva – govori i činjenica o stvaranju uslova i dosadašnjem uspješnome funkcionisanju Instituta za crnogorski jezik i književnost. Smatram da Crna Gora dugoročno nije imala sličnoga datuma u svojoj (i ne samo) novijoj istoriji kulture! Oдавно ničim snažnije Crna Gora nije uspjela da se dohvati sopstvenoga monumenta: na putu vraćanja sebi i svome sopstvenome liku, radi revitalizacije i uspostavljanja sopstvenoga sistema vrijednosti, jer više je nego očigledno koliko je rezultatima rada Instituta poremećena ona odomaćena i fatalna privlačnost između brojnih upornih mešetara i spretnih diletanata u crnogorskoj kulturi i nauci (prije svega) – s predstavnicima dominantne vlasti, koja je uspješno pulsirala u obostranome interesu konformističkih pogleda na svijet, a na štetu odnosa pojedinačnoga talenta i stručnoga dara – u odnosu na karakterološku potku stvaralaštva datoga autora. Uostalom, zar se na moralu pojedinca ne zasniva i ukupni moral društva – kao neprikosnovena društvena kategorija, i kao zbirna i zajednička ljepota (ili pak etički promašaj) njegove ukupne duševnosti i duhovnosti!? S time u vezi, što je autor kreativno moćniji i stvaralački dugoročno izvjesniji – to je put k istini (kao okosnici društvenoga morala!) jasniji i sigurniji.

Poznato je koliko je suština svake knjige u riječi njezina autora, a svaki početak u njegovoj moralnoj i saznoj stvarnosti. Treba li za to uvjerljivijih primjera među rezultatima novije crnogorske kulture no što su to autori, odnosno njihove knjige, koje su nas večeras okupile: Krsto Pižurica s knjigom *Njegoš i oko njega*, Vojislav Nikčević sa odranije poznatim naslovom *Mladi Njegoš – pjesnikovi putevi ka sintezi*, Danilo Radojević sa monografski uobličnim naučnim ogledima *Studije o Njegošu* i Milorad Nikčević s komparativnom studijom *Njegoš i Ljubiša*. (Naslovi su navedeni po redoslijedu u Ediciji.)

Koliko je teško, a često i veoma skupo i rizično biti autentičan – odnosno koliko je složeno i provokativno nositi osnovno ljudsko breme „smjeti i umjeti zboriti istinu“ (M. Miljanov), uglavnom su iskusili i pomenuti autori, nalazeći se i tada na ključnim autorskim pozicijama, u nevelikom sazvežđu emancipatorskoga crnogorskog duha, čiji je rad pri kraju prošloga vijeka oktroisan i inkvizitorski onemogućavan potpuno diskriminatorski tzv. Bijelom knjigom, samo zato što su bili među protagonistima moralnih kulturno-istorijskih vrijednosti crnogorskih, i naročito kreativni nosioci nacionalne izvorne stvaralačke strasti, koji su uspijevali da razumiju suštinu, da kompleksnim postupkom i cjelovitom analizom prate društvene tokove i realno razlažu istorijske procese – da bi dolazili do jedinstvene sinteze koja poštuje crnogorsku kulturnu izvornost i autentičnost. Ako je i danas neuputno i

neprofitabilno, pa čak i zazorno, otvoreno čupati istorijski i kvazi kulturni korov, dekomponovati i rušiti mnoge kleronacionalističke mistifikacije i tradicionalne anticrnogorske barikade, kako li je tek bilo njima (i njihovu istorijski probranome i malobrojnome društvu) – kao kulturnim i naučnim začetnicima i reformatorima za vaskrs dugo manipulisanoga i odnarođavanoga crnogorskog duha! To je bilo vrijeme kad je gotovo kanonski podstrizala snažna kulturna i društveno-politička golomrazica, koja je obesmišljavala i onemogućavala sve ono što se nije uklapalo u velikosrpsku duhovnu matricu – apsolutno na štetu originalnoga i nekad veoma popularnoga crnogorskog pogleda na svijet i naše nacionalne i državne filozofije življenja, izvorne nam tradicije, istorijskoga morala...

Strah od zvanične, okoštale i nedodirljive „nauke“ bio je tada poput straha od dželata s giljotine. S druge strane, vraćajući se autohtonoj platformi o osobenoj kulturi, sopstvenome jeziku i crnogorskoj književnosti, ti toliko demonizovani crnogorski separatisti samo su bili demokratski i intelektualni oponenti feudalnim aspiracijama „vidovdanskoga naroda“ i njegove svetosavske države, koja je ništila i gutala svako kulturno i istorijsko pravo crnogorskoga naroda. Bezuslovno ga držeći u prinudi: političkoj i državnoj, kulturnoj i jezičkoj, naučnoj, crkvenoj.

U ovako kratkome terminu gotovo da i nije moguće u dovoljnoj mjeri odgovorno i sadržajno govoriti o navedenim knjigama i njihovim autorima, osim zajednički potencirati njihov veliki udio u razuđenoj njegošologiji, ali – što je možda trenutno još aktuelnije – njihov ključni doprinos mlađoj naučnoj disciplini – montenegristici! Za razliku od ranijega profila angažovanih intelektualaca, čiji je angažman često banalno temeljen na rigidnoj ideološkoj i političkoj platformi, moderni intelektualci – poput naših večerašnjih autora – svoj angažman zasnivaju na socijalizovano izgrađenoj ličnosti, profesionalnoj i intelektualnoj odgovornosti i na njihovu primjernome stvaralačkom moralu, koji ne dozvoljava da bude zaobilaženo i marginalizovano ono što je najdominantnije bilo i ostalo kod samoga Njegoša: crnogorski duh i crnogorska kulturna i istorijska suština! Zbog toga naučna paradigma, odnosno stil mišljenja – koji se istraživački prelama s pojedinačne tačke gledišta na predmet istraživanja – braće Nikčević, Voja i Milorada, i takođe veoma ostvarenih autoriteta Danila Radojevića i Krsta Pižurice – donosi mnogo suštinski novoga u odnosu na uobičajenu, tradicionalnu naučnu misao, po kojoj je (uglavnom unaprijed trasirano) gledište autora, kao glavnoga subjekta (u odnosu na odgovarajući politički diskurs), određivalo, odnosno stvaralo predodžbu o samome objektu istraživanja, umjesto da naučno gledište uslovljava i stvara sam objekat (u ovome slučaju Njegoš i njegovo djelo i vrijeme) kao neprikosnoveni duhovni i istorijska kategorija!

Montenegristika je, dakle, realnost – kao nezaobilazna suština i objektivno izbalansirani stavovi o sopstvenoj prošlosti, radi uravnotežene sadašnjosti i izvjesnije budućnosti, koji treba da štite nacionalnu kulturu i državu Crnu Goru od toliko dugo prisutnoga brutalnog razvijavanja – ignorisanja, otimanja, razvodnjavanja i ukupnoga degradiranja. Državu ne čine samo teritorija i njene granice. Nju prevashodno određuje kultura – i njen specifični, autentični duh, misao, jezik i pismo i neka specifična i prepoznatljiva poetika toga prostora.

Iščitavajući navedene knjige o Njegošu, u određenome trenutku objektivni čitalac moći će da oseti olakšanje – kao kad se potencijalni utopljenik domogne čvrstoga tla i punih pluća vazduha. Shvatiće svu realnost složenih uzročno-posljedičnih odnosa: Njegoš – Crna Gora. I biće mu jasno zbog čega je Njegoš svezremeno utkan u psihi crnogorskoga čovjeka..., te da je to iz razloga što je Njegoš suštinski i strukturno izronio iz osobene i veoma sugestivne stvarnosti – crnogorskoga bića i crnogorskoga mentaliteta. Shvatiće da su svi ostali – koji su politikantski rabili Njegoša – redovno profanisali i urušavali primarni kvalitet, koji je bez mjere korišćen za potrebe reakcionarnih klero-nacionalista, bivajući im i potpora za plasiranje njihovih vjerskih, nacionalnih i drugih političkih nastranosti.

Crna Gora je suviše bila fenomen patosa i zemlja ogoljeno glorifikovanoga istorijskog ponosa. Krajnje je vrijeme da se manemo površne i štetne patetike, već da se izvorno, autentično i dokumentovano (gotovo prirodno) vraćamo onome bitnijem i trajnijem – meritornijoj i mjerljivijoj sopstvenoj kulturi. I da s dužnom odgovornošću poštujemo i proučavamo naše istinske kulturne i naučne vedete – zarad zdravoga tkiva našega državnog prostora i mirnije budućnosti njegova podmlatka. Takvi naučni istraživači i tumači – kao što su naši osvjedočeni večerašnji autori – još uvijek nam znače i zrače više od naročito uspješnih pojedinaca: uspijevaju nadomjestiti nedostajuće, odnosno nedovoljno izgrađene institucije nauke i kulture. Kritički pretresajući i sistematizujući tragi-komično minimiziranu i otuđivanu i nacionalistički kompromitovanu crnogorsku „rizi-bizi“ kulturu.

Čedomir DRAŠKOVIĆ

BIG NJEGOŠOLOGICAL RISE OF MONTENEGRISTICS

(on the latest editions of the Institute for Montenegrin Language
and Literature about Njegoš: books by Krsto Pižurica,
Vojislav Nikčević, Danilo Radojević and Milorad Nikčević)

According to the author, the scientific paradigm or the style of thinking – moving, through research, from a single point of view to the subject matter – specific to brothers Nikčević, Vojo and Milorad, and also very accomplished authors such as Danilo Radojević and Krsto Pižurica – brings a lot of new compared to the usual, traditional scientific thought, by which the author's point of view determined or created the very idea of the object of research as the main subject (relative to an appropriate political discourse), instead of a scientific point of view creating the object itself (in this case, Njegoš and his work and time), as an inviolable spiritual and historical category.

Key words: *Njegoš, Montenegristics, Krsto Pižurica, Vojislav Nikčević, Danilo Radojević, Milorad Nikčević, Institute for Montenegrin Language and Literature*